

תורת הבטחון

פרשת תרומה

וכמו כן ההשגחה נמעטת מעליו, כמו כן בישראל קודם הים היו מתייראין מן המצרים והיו בוטחים בה' מאד ואח"כ כשנתמעט בטחונם נתמעט ההשגחה מעליהם, וע"ז היו במקדש הכרובים "כרביא" להיות שהקטנים הם קיום השכינה, עכ"ל. ומבואר מדברי הגר"א, שכל השראת השכינה היתה אך ורק מחמת "הבטחון בהשי"ת". וע"כ הכרובים היו בדמות פרצוף של 'תינוק' שזה מורה על בטחון בהשי"ת.

מהותו של בטחון

ונראה לבאר דבריו הק', דמהותו של בטחון הוא, להרגיש ממש כמו תינוק ביד אמו. הנה החובת הלבבות (שער הבטחון פ"ב) כתב שמהותו של בטחון הוא - "מנוחת הנפש". ואיתא מהגר"א (נדברי אליהו, מהלים פ' קל"ג) ז"ל, "שאלו לרבינו הגר"א, איך הוא מצות הבטחון בקדוש ברוך הוא? ואמר, כבר פירש לנו דוד המלך ע"ה (מהלים קל"ג, ג): "אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמל עלי אמו כגמל עלי נפשי". פירוש, כמו הגמול היונק משדי אמו, כאשר ינק כדי שבעו אינו דואג אם יהיה לו מה לינוק אחר כמה שעות כשיהיה רעב, כגמול הזה עלי נפשי, שאיני דואג כלל מה יהיה אחרי שעה או ליום מחר. וזהו גם כן מה שכתוב (שם כ"ג, ט"ז): "גל אל ה' יפלטוהו יצלהו כי חפץ בו. כי אתה גחי מבטן מבוטחי על שדי אמי עליך השלכתי מרחם מבטן אמי אלי אתה". וזהו שצותה התורה (שם קל"ג, ג): "יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם", עכ"ל. הרי דברים מפורשים מפ"ק של רבינו הגר"א דעיקר יסוד ההרגש של בטחון הוא להרגיש כמו תינוק ביד אמו שאינו דואג כלל, כמו שאין תינוק יודע כלל איך לדאוג.

השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך

ונראה דיש לבאר העומק בביאור מהות הבטחון. דהנה כפשוטו עצם מהותו של בטחון הוא זה שסומך ובוטח על משהו. אולם החובת הלבבות ורבינו הגר"א כתבו שאין זה מהותו של בטחון, רק עצם ה"מנוחת הנפש". ונראה הביאור בזה, דהנה אם יבוא אדם לילד קטן הסומך על שולחן אביו ואמו, וישאל את הילד, מדוע יש לך מנוחת הנפש, ואין לך דאגות, הרי אביך ואמך אין להם פרנסה טובה כל כך, ויתכן שלא יהיה להם מהיכן להתפרנס, ומנין לך שמחר יהיה לך מה לאכול? פשוט שהקטן שאינו יודע כלל מכל הני דאגות, מיד יענה: אבי ואמי הזמינו לי לחם לאכול ובגד ללבוש זה כמה וכמה שנים, וכשם שעלה בידם לזונני ולפרנסני ולהלבישני עד עכשיו, כך יפרנסוני ויכלכלוני היום ומחר, והם שדאגו לי עד עכשיו, ידאגו ג"כ להזמין לי כל צרכי מחר.

ונמצא דקטן תמיד קאי ב"מנוחת הנפש", לא רק משום שיודע שיהיה לו מה לאכול, רק משום שיודע שאביו ואמו דואגים לו. וע"כ

בענין מהות הבטחון

ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הפפרת מבין שני הפרבים אשר על ארן העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. (כה, כב)

מקום השראת השכינה

הנה התכלית של בנין המשכן היתה להכין מקום ראוי להשראת השכינה כדכתיב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". והמקום שבו היתה השראת השכינה בתוך המשכן, היה בבית קודש הקדשים מעל הארון מבין שני הכרובים. כדאיתא במדרש (כ"ב שיר השירים) על הקרא (ב, ג): "צרו המר דודי לי בין שדי ילין" ז"ל, "בין שדי ילין - זו השכינה שהיתה נתונה בין שני הכרובים", ע"כ.

טעם נדבת המשכן

הנה את כל הדברים שהוצרכו לבניית המשכן, הביאו כלל ישראל בנדבה, כדכתיב: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו". והקשה ר' יחזקאל לעוינשטיין (אור יחזקאל דרכי העבודה, עמ' נ"ט) דמדוע הוצרכו כלל לנדבת בני ישראל, והלא לה' הארץ ומלואה, ומדוע לא יבנו המשכן בלא תרומתם? ותירץ שהמשכן היה המקום של השראת השכינה, וכדי שיזכו כלל ישראל להשראת השכינה, הכל תלוי במעשי האדם. ונמצא דנדבת המשכן לא היתה רק היכי תמצוי שיהיה להם את הדברים שראוי לבנות בהם, אלא דזה גופא גרם להשראת השכינה, דהשראת השכינה תלוי כפי השיעור שפונה להשי"ת, זהו השיעור שזוכה להשי"ת פונה אליו. וע"י הנדבות כל כלל ישראל פנה להשי"ת, ומחמת כן זכו להשראת השכינה.

קיום השכינה היה מחמת הבטחון

איתא בב"ק (ג, כ): "א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי: כד הוינן זוטרי לגברי [פרש"י: כשהיינו קטנים היינו חשובים כגברי], השתא דקשישנא לדרדקי [עכשיו שהזקננו הננו שפלים כתינוקות]? אמר ליה, מעיקרא כתיב: וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם, ולבסוף כתיב: הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך", ע"כ.

וביאר הגר"א דברי הגמ' (ביאורי הגר"א פ"ק ז"ל, וז"ל, "כד הוינן זוטרי כו', כמ"ש במדרש (ויק"ר פ"ט) משל התרנגולות כשהיא קטנה אמה זנה אותה ונותנת בפיה וכשמתגדלת ובאה לאכול עמה מכה אותה לפי שכבר יכולה לזון את עצמה, כן כשהאדם קטן בוטח על בוראו מאד ומנהיגו הקב"ה בהשגחה עצומה פרטיי וכשנתגדל בוטח בעצמו,

הקטן מבין שאין זה צריך להיות דאגה שלו מה הוא יאכל, והדאגה של פרנסת מחר הוא דאגת אביו ואמו, והם דואגים בשבילו. והקטן קאי במנוחת הנפש עד כדי כך שלא עולה על דעתו לשאול "מה אוכל למחר".

כן הוא הענין במי שבוטח בה', הא דלית ליה שום דאגה אינו רק משום שסומך על השי"ת שיעלה ויזמין בידו כל מה שנצרך לו. אלא מפני שידוע שהשי"ת ידאג לפרנסתו ולכל צרכו כמו כל אב ואם שדואגים לבניהם. וכשיודע שיש מי שדואג לו, נמצא דליכא שום מקום לשום דאגה בעולם, "שאינו זו דאגה שלי" - יש מי שדואג לי!

וכן הוא הדין לכל שאר דאגות בעולם, כמו שמובן שקטן אינו דואג כלל על פרנסתו, שזהו דאגת אביו ואמו, הוא הדין בכל שאר הענינים שיעלה על הדעת לדאוג, אם מכיר שהשי"ת דואג לכל אחד ואחד, נמצא דלעולם לא יעלה בלבו שום דאגה כלל, שאינו דאגה שלו. וכדכתיב: "השלך על ה' יהיך - והוא יכלכלך", ר"ל אם משליך הדאגה להשי"ת, ואינו דואג כלל, שהשי"ת דואג עבורו, יזכה למה דכתיב: - "והוא יכלכלך".

השגחה כפי שיעור הבטחון

ובענין מדת הבטחון, הכל תלוי כפי שיעור שבוטח בה'. שאם אחד משים עצמו ממש כמו "קטן" - ואינו בוטח בעצמו, רק בוטח על אביו שבשמים, זוכה להשגחת השי"ת, באופן נפלא. אבל אם אדם משים עצמו כגדול, ובוטח בעצמו, וחושב שאינו צריך לבא להשען על שום עזר מאת אביו שבשמים, שהרי ביכולתו לעשות הכל, הרי הוא ממעט מעליו ההשגחה. דהשגחת השי"ת תלוי כפי שיעור בטחונו בו. וכפי השיעור שבוטח בהשי"ת, זהו השיעור שזוכה להשגחת השי"ת.

וזהו האופן לקנות מדת הבטחון, לשום עצמו ממש כמו קטן, ולהרגיש שאין לו על מי לסמוך, ואין ביכולתו לעשות מאומה, רק כל מה שצריך לעשות צריך עזר, ומי שמרגיש כן, בודאי יבטח בהשי"ת שיעזרהו בכל דבר. אבל מי שמרגיש שאינו צריך שום עזר, שהרי הוא כגדול, שביכולתו לעשות כל מה שצריך, חו"ש זהו סיבה להפסיד השגחת השי"ת. וזהו ביאור דברי הגמ' בב"ק לפי הגר"א.

פורשי כנפים למעלה - מסתכלים למעלה

ולפי זה אפשר לומר ולבאר הטעם מדוע הכרוכים היו פורשי כנפים למעלה. דתנן במתני' בראש השנה (פ"ג, מ"ט): "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' (שמות י"ג, ט"ז) וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, **אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלין, כיצא בדבר אתה אומר (צמדכ"ב כ"ט, ט) עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשון וראה אותו וחי, וכי נחש ממית או נחש מחיה **אלא בזמן שישאל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים היו מתרפאים** ואם לאו היו נימוקים", ע"כ. הרי משה 'הרים' ידיו - ולשון הרמה הוא לשון של סילוק. [כדכתיב (צמדכ"ב**

י"ג, ט): הרמו מתוך העדה] והכוונה הוא להורות שאין שום כח כלל לידיים, רק כל הכח הוא מאת השי"ת, וכל זמן שמשה רבינו הרים ידיו למעלה, והיו כלל ישראל מסתכלים כלפי מעלה היו משעבדים לבם לאבינו שבשמים והיו מתגברים במלחמה, וכמו כן היה גבי נחש הנחושת.

א"כ יש לפרש דמטעם זה היו הכרוכים פורשי כנפים למעלה, להורות על מדת הבטחון, דהבוטח בה' מאמין שאין שום כח כלל וכלל בידי. וכל מה שנעשה על ידיו הוא כולו בהשגחת השי"ת, ואינו חו"ש כוחי ועוצם ידי. ומרגיש ממש כמו תינוק שאין לו שום כח לעשות שום דבר, וזהו מהותו של בטחון כמו שנ"ל.

פניהם איש אל אחיו

הכרוכים היו "פניהם איש אל אחיו". ואפשר לפרש, מאחר שמבואר שכל השראת השכינה שהיה במשכן היה מחמת בטחונו של כלל ישראל, וזהו הטעם שפניהם היו כדמות פרוץ של תינוק. א"כ לפי זה יש לבאר מדוע היו פניהם איש אל אחיו. דהנה הבוטח בה' זוכה להנהגה של "ה' צילך" כדברי המדרש הובא בנפש החיים (שער 6, פרק 1) וז"ל, "וז"ש דוד המע"ה "ה' צלך על יד ימינך". היינו שכמו שנטייית הצל של איזה דבר, הוא מכוון רק כפי תנועות אותו הדבר לאן נוטה. **כן בדמיון זה כביכול הוא ית"ש מתחבר לנטות העולמות כפי תנועות ונטיית מעשי האדם למטה.** וכן מפורש במדרש אמר לו הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל כי שמי אק"ק אשר אק"ק. מהו אק"ק אשר אק"ק **כשם שאתה הוה עמי. כך אני הוה עמך. וכן אמר דוד "ה' צלך על יד ימינך". מהו ה' צלך, כצלך, מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, ואם אתה בוכה הוא בוכה כנגדך, ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מוסברות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה "ה' צלך", כשם שאתה הוה עמו הוא הוה עמך, עכ"ל.**

ולפ"ז מובן היטב מדוע היו הכרוכים פניהם איש אל אחיו, שגם זה להורות על מדת הבטחון בהשי"ת, דכשיעור שפונה להשי"ת זהו השיעור שזוכה שהשי"ת פונה אליו בהשגחתו. ע"כ הכרוכים שמורים על מדת הבטחון, היו פניהם איש אל אחיו, להורות שכפי שיעור שפונה להשי"ת זהו השיעור שזוכה שהשי"ת פונה אליו, וזוכה להשגחתו.

שמירה של הבוטה בה'

איתא בב"ב (י, ג): "רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן [רש"י]: הטיל יציאת חומת העיר על החכמים כמו על שאר בני אדם], אמר ריש לקיש: רבנן לא צריכי נטירותא וכו'", ע"כ. וביאר החזון איש את דברי הגמ' וז"ל, "מצאו חכמים שאין ליטול מהם לנטירותא, ואחרי שבאמת תורתן מגנת עליהן ואינם נתונים תחת מקרי הטבע כשאר בני אדם, **כי השגחתו ית' הוא לפי מדת הבטחון שאדם משליך ית' על בוראו ית', והלכך ראוי ת"ח לפוטרו מנטירותא וכו'**", עכ"ל. ומבואר מדבריו, דהשמירה של הבוטח בה' אינו תלוי כלל לפי דרך הטבע, שהשי"ת בעצמו שומרו מכל צרה ורעה שבעולם! יה"ר שנזכה למדרגה זו!